LAUSUNTO 10.12.2018

Viite: Asiantuntijalausunto HE 230/2018

Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta

1 Yleistä

Ferratum kiittää oikeusministeriöitä mahdollisuudesta lausua ehdotetun kuluttajaluottosääntelyn uudistamista koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

Yleisellä tasolla Ferratum pitää toivottavana, että kuluttajaluottosääntely olisi mahdollisimman selkää. Perehdyttyään hallituksen esitykseen Ferratumin on kuitenkin todettava luonnoksen sisältävän useita olennaisia puutteita.

Esityksen merkittävimmät puutteet

Kuluttajansuojalain 7 luvun 17 a §:n 4 momenttiin ehdotettu säännös, jonka mukaan korkokaton pienikin rikkominen johtaisi siihen, että kuluttaja saa luoton ilmaiseksi.

Pidämme ehdotusta Suomen sopimusoikeuteen ja oikeusjärjestelmään soveltumattomana. Ehdotettu kuluttajaluottosääntely merkitsee olennaista poikkeamista Suomen vakiintuneista sopimusoikeudellisista periaatteista, kuten sopimusvapauden periaatteesta, rikastumiskiellon periaatteesta ja sopimussuoritusten tasapainoon perustuvasta kohtuusarvioinnista.

Ehdotetussa kuluttajansuojalain 7 luvun 17 a §:n 4 momentissa säädettäisiin, ettei kuluttajalla ollenkaan ole velvollisuutta maksaa korkoa, jos lain korkokatto on ylitetty.

Suomen sopimusoikeudellisessa kohtuusarvioinnissa erityisasemassa on sopimussuhteen suorituksen ja vastasuorituksen tasapaino. Vastasuoritusta koskevan ehdon jättäminen kokonaan soveltamatta johtaisi huomattavan epätasapainoiseen lopputulokseen. Tämä ei ole sovitettavissa Suomen sopimusoikeuden eikä Sopimusehtodirektiivin mukaisiin periaatteisiin sopimuksen kohtuullistamisesta. Edellä todetun lisäksi on huomattava, että sääntely tältä osin olisi ilmeisen rangaistuksenluonteista. Suomen oikeudessa vahvana lähtökohtana on pidetty, ettei siviilioikeudellisilla seuraamuksilla ole punitiivista luonnetta. Ehdotetulla sääntelyllä tehtäisiin merkittävä poikkeama tähän perinteiseen periaatteeseen.

Luonnoksessa ei myöskään huomioida tätä mitenkään tai mitä muita mahdollisia seuraamuksia voisi olla sillä, että lakiin lisätään rangaistuksenluontoinen seuraamus tähän yhteyteen (esim. *ne bis in idem* -kiellon kannalta).

Ehdotettu sääntely poikkeaa myös vakiintuneesta velvoiteoikeudellisesta doktriinista, jonka mukaan kukaan ei voi saada toiselta korvausta enemmästä kuin

FE-Classification: General\Anyone

siitä vahingosta, jonka hän on kärsinyt (ns. rikastumiskielto). Sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan rikastumiskielto koskee myös sopimuksen suoritushäiriöihin liittyvää vastikkeenalennusta. Sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan kuluttajalla ei siten ole perusteltua oikeutta vaatia edullisempaa vastasuoritusta kuin mitä virheellisen ja virheettömän suorituksen välisen erotuksen jälkeen jää voimaan.

Jos ylihinnoittelutilanteessa koko hintaehto jätettäisiin huomioon ottamatta, kuluttaja pääsisi luotonantajaan nähden parempaan taloudelliseen asemaan kuin missä hän olisi ollut, jos luoton hinnoittelussa ei olisi ollut virhettä. Luotonantajalle ei myöskään anneta mahdollisuutta korjata virhettään, vaikka virheen voitaisiin osoittaa syntyneen esimerkiksi järjestelmävirheen takia.

Korkokattoa ja luottokustannusten enimmäismäärää koskevat ehdotukset ovat perustelemattomia ja sattumanvaraisia

Esityksessä on ehdotettu säädettävän luotolle perittävän nimelliskoron enimmäismääräksi 30 prosenttia ja muiden luottokustannusten enimmäismääräksi 150 euroa vuodessa. Ehdotuksessa ei perustella tarkemmin, miltä osin tällä hetkellä tarjottavien kuluttajaluottojen kustannuksia on pidettävä kohtuuttomina ja millä laskentaperusteella ehdotettuihin enimmäismääriin on päädytty.

Viitekorko

Esityksessä ei ole lainkaan otettu huomioon esimerkiksi viitekoron muuttumista laina-ajan kuluessa. Hallituksen esitys lähtee siis siitä, että yleinen korkotaso tulee pysymään nollassa yli ajan. Yleisellä tasolla toteamme, että ehdotus ja sen puutteelliset vaikutusarviot on laadittu nykyisessä poikkeuksellisessa korkoympäristössä. Yleisen korkotason nousun mahdollisia vaikutuksia ei ole arvioitu tai ne on sivuutettu. Kun kyse on syvälle käyvän hintasääntelyn ehdottamisesta ja sopimussuhteisiin puuttumisesta, olisi luottosuhteen olennaisen ympäristötekijän eli korkoympäristön muutosten vaikutusten arviointi ensiarvoisen tärkeää.

Esitys voi johtaa velkaantumisongelman vaikeutumiseen

Nyt esitetty 150 euron vuotuinen kustannuskatto tullee vaikuttamaan siten, että lainasummat nousevat, kuten edellisen lakimuutoksen jälkeen tapahtui. Esimerkiksi 4000 euron suuruisesta lainasta kustannuksia saa hallituksen esityksen mukaisesti veloittaa enintään 146 euroa vuodessa. Lainasummat tullevat kasvamaan tämän seurauksena.

Edellisen lainmuutoksen, jolla asetettiin korkokatto lähes kaikille alle 2 000 euron suuruisille kuluttajaluotoille, tavoitteena oli vähentää kuluttajaluottojen aiheuttamia velkaongelmia, korkokaton asettaminen johti käytännössä velkaantumisen kasvuun. Esityksessä todetaan, että korkokattosääntelyn voimaantulo johti myönnettyjen pikaluottojen kappalemäärän vähenemiseen, mutta lainamäärien tuntuvaan suurentumiseen. On oletettavaa, että ehdotettu sääntely kiihdyttäisi velkaantumista entisestään ja johtaisi yhä suurempien ja laina-ajaltaan pidempien kuluttajaluottojen myöntämiseen.

Esitys on arvioitava perustuslain valossa

FE-Classification: General\Anyone

Alkuperäistä korkokattosäännöstä arvioidessaan perustuslakivaliokunta totesi sen muodostavan sellaisen puuttumisen perusoikeuksina suojattuihin omaisuuden suojaan ja elinkeinovapauteen, että lakiehdotus oli arvioitava perusoikeuksien ns. yleisten rajoittamisedellytysten valossa.

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu ja 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Ehdotettu sääntely merkitsee puuttumista luotonantajan ja luotonottajan vapauteen sopia pienen kuluttajaluoton korosta ja luottokustannuksista. Vaikka sopimusvapautta ei ole nimenomaisesti suojattu perustuslaissa, se saa tietyssä määrin suojaa omaisuutta turvaavan perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan. Koska ehdotetulla sääntelyllä rajoitetaan elinkeinotoimintana harjoitettavan luotonannon edellytyksiä säätämällä luoton hinnoittelusta, ehdotus on merkityksellinen perustuslaissa turvatun omaisuuden suojan ja elinkeinovapauden kannalta.

Ferratum toteaa käsillä olevan lakiehdotuksen olevan huomattavasti pidemmälle menevä kuin alkuperäinen korkokatto. Se eroaa myös olennaisesti aiemmasta sääntelystä mm. punitiivisen luonteensa takia. Yllä selostetusti on myös erittäin kyseenalaista, onko ehdotettu hintasääntely ollenkaan perustuslain mukaista.

Erityisesti ehdotettujen rajoitusten hyväksyttävyys ja oikeasuhtaisuus ovat kyseenalaisia, sillä ehdotetulla sääntelyllä voi olla taannehtivia vaikutuksia myös olemassa oleviin kuluttajasopimuksiin, ja kohtuuttomaksi katsottujen hintaehtojen kokonaistehottomuus johtaisi elinkeinonharjoittajan kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Ehdotettu sääntely voi myös olennaisesti vähentää tai estää nykymuotoista kuluttajaluottojen tarjoamista ja merkitsee siten merkittävää elinkeinovapauden rajoitusta. Lakiehdotus on siten joka tapauksessa ehdottomasti saatettava perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Ferratumin ehdotukset korjaaviksi toimenpiteiksi

Ferratum pitää toivottavana, että yksityishenkilöiden velkaongelmia onnistutaan vähentämään ja torjumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ja kuluttajaluottojen sääntely edistää vastuullista luotonantoa. Näiden tavoitteiden toteutumiseksi Ferratum ehdottaa harkittavaksi seuraavia vaihtoehtoisia toimenpiteitä.

Positiivinen luottotietorekisteri

Ferratum ehdottaa, että kaikille kuluttajaluottojen tarjoajille asetettaisiin velvollisuus käyttää positiivista luottotietorekisteriä kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnin välineenä. Toisin kuin maksuhäiriömerkintöjen tarkastelu, positiivinen luottotietorekisteri tarjoaisi luotonantajalle luotettavan ja ajantasaisen tiedon kuluttajan todellisesta velkaantumisen määrästä ja estäisi luoton myöntämisen ylivelkaantuneelle kuluttajalle.

Luoton pääomaan perustuvat enimmäiskustannukset

Ferratum ehdottaa säädettäväksi, ettei luottokustannusten määrä saisi ylittää luoton pääoman määrää lainan juoksuaikana. Luoton pääomaan perustuvien

FE-Classification: General\Anyone

enimmäiskustannusten asettaminen estäisi myös ylipitkien vakuudellisten lainojen, kuten taloyhtiölainojen ja asuntolainojen, myöntämisen.

Pienten kertaluottojen kieltäminen

Ferratum ehdottaa, että pienet, esimerkiksi alle 500 euron suuruiset kertaluotot kiellettäisiin kokonaan. Ferratumin näkemyksen mukaan pieniä kertaluottoja otetaan harkitsematta, ja niissä kulujen suhteellinen osuus on tyypillisesti huomattava.

Harkinta-aika lyhytaikaisille kuluttajaluotoille

Ferratum ehdottaa, että lyhytaikaisille vakuudettomille kuluttajaluotoille säädettäisiin pakollinen harkinta-aika. Tanskan lainsäädännössä ei ole asetettu nimenomaista korkokattoa luoton juoksuajalle eikä rajoitusta luottokustannuksille, mutta enintään kolmen kuukauden pituisille vakuudettomille kuluttajaluotoille on säädetty pakollinen 48 tunnin harkinta-aika. Ferratumin näkemyksen mukaan Tanskan lainsäädännössä omaksuttu harkinta-aika vähentäisi impulsiivista luotonottoa.

FE-Classification: General\Anyone